

М. В. Стріха, В. А. Савченко

Голодування студентів у Києві у жовтні 1990

ГОЛОДУВАННЯ СТУДЕНТІВ У КИЄВІ У ЖОВТНІ 1990 – політична акція, здійснена з метою тиску на державну владу УРСР. Ухвалення 3 липня 1990 Закону «Про економічну самостійність Української РСР» та 16 липня 1990 Декларації про державний суверенітет України заклало правові основи для суверенізації республіки. Однак ЦК КПУ на чолі з [С. Гуренком](#) (на серпень 1990 членами партії з 450-ти депутатів ВР УРСР залишалось 336) та уряд УРСР на чолі В. Масолом, виконуючи вказівки союз. центру, який наполягав на терміновому підписанні нового союз. договору, намагалися вихолостити зміст цих актів та взагалі заблокувати надання Декларації статусу конституц. закону. Водночас нововиниклі демократ. організації (УРП, Рух та ін.) були сповнені рішучості боротися за реал. суверенітет України, що загостило внутр.-політ. ситуацію.

15 вересня 1990 Київ. рада Укр. студент. спілки повідомила про намір розпочати голодування з метою тиску на уряд УРСР. Тоді ж нарада страйк. комітетів України вирішила провести Всеукр. попереджувал. одност. політ. страйк, який був намічений на поч. нової сесії ВР УРСР 1 жовтня 1990. Вимоги голодуючих: ухвалення Закону «Про націоналізацію майна КПУ та ВЛКСМ»; припинення повноважень ВР УРСР та призначення нових виборів на багатопарт. засадах навесні 1991; відставка голови РМ УРСР; відмова від підписання союз. договору; повернення в Україну всіх громадян, які відбувають строк. службу за її межами.

У переддень відкриття парламент. сесії контрольована комуністами Президія ВР УРСР (голова – [Л. Кравчук](#)) під тиском ЦК КПУ ухвалила рішення про заборону масових акцій у центрі Києва. Органи МВС отримали вказівку про силове припинення акцій опозиції. 30 вересня – 1 жовтня 1990 у Києві пройшли демонстрації, організ. Рухом, які зібрали 100–150 тис. осіб. Демонстранти, незважаючи на заборону, прийшли до ВР УРСР з плакатами «Геть уряд Масола», «Геть Кравчука і стару Верховну Раду». Пізно ввечері 1 жовтня Президія Київради, в якій невелику більшість мали представники демократ. сил, ухвалила рішення дозволити масові акції на 4-х центр. площах столиці, що й створило правові підстави для майбут. намет. м-ка.

2 жовтня на площі Жовтневої Революції (нині майдан Незалежності) Укр. студент. спілка спільно з Львів. студент. братством (лідери – [Олесь Доній](#) та М. Іващишин) встановили намет. табір, який зібрав 158 учасників голодування з 24-х міст України. Студентів підтримали Київ. обком та міськком ЛКСМ України, до голодування студентів приєдналися нар. депутати *С. Хмара*, [Л. Горохівський](#), В. Колінець, [О. Гудима](#), [М. Горинь](#) та ін., чимало представників творчої інтелігенції. Щодня побл. табору відбувалися багатотисячні мітинги, кияни масово приносили голодуючим теплі речі та гарячий чай. На знак солідарності про свій вихід з КПУ оголосив письменник, академік АН УРСР [О. Гончар](#), вчинок якого набув знач. сусп. резонансу. 10 жовтня група нар. депутатів за підтримки киян прорвалася на радіо і зачитала звернення проти дій парламенту УРСР, який відмовився розглядати вимоги голодуючих.

Водночас студенти Київ. університету за підтримки опозиц. депутатів ВР УРСР та Київради захопили гол. будинки університету і розпочали «окупац. страйк». З огляду на гостроту ситуації влада не наважилася застосувати проти них силу. 15 жовтня маніфестація студентів прорвала міліцей. кордон перед ВР і встановила ще один намет. табір голодуючих безпосередньо при вході. Представники опозиц. Нар. Ради у парламенті заявили, що вийдуть з нього і засідатимуть паралельно, а крайні комуністи вимагали введення надзвичай. стану.

Стан здоров'я учасників акції, які голодували в умовах холод. осені два тижні, почав різко погіршуватися, що додавало ситуації напруженості. Олесю Донію було надано можливість виступити з трибуни ВР УРСР та створено узгоджувал. комісію, яка виробила компромісне рішення для Л. Кравчука і лідерів студент. голодування.

17 жовтня ВР УРСР прийняла рішення про відставку В. Масола; підготовку до кінця року Закону «Про вибори на багатопартійній основі»; проведення на поч. 1991 референдуму щодо довіри парламенту і, в разі недовіри, організацію нових виборів на багатопарт. основі; забезпечення проходження військ. служби на території України законодав. актом; розроблення Закону «Про альтернативну службу»; створення комісії з розгляду питання про націоналізацію майна КПРС і ВЛКСМ; прийняття нової Конституції України, неукладення нового союз. договору і приведення до 30 листопада 1990 чинної Конституції УРСР у відповідність з положенням Декларації про держ. суверенітет України.

З ухваленням рішення ВР УРСР було оголошено про припинення голодування. 18 жовтня 1990 представники громад. та політ. сил, низка страйк. комітетів створили Раду нац. порятунку. Однак з обіцянок ВР УРСР до кін. 1990 виконала лише одну – відставку В. Масола (14 листопада 1990 новим головою РМ УРСР став *В. Фокін*, який мав репутацію парт. «ліберала»).

Від поч. листопада розпочалася зворотня хвиля короткочас. реваншу ортодоксал. комуністів-прихильників збереження СРСР (7 листопада 1990 у день черг. річниці більшов. перевороту 1917 було спровоковано інцидент з участю радикал. опозиц. депутата С. Хмари, який став приводом для його арешту; на короткий час також ув'язнили й Олеся Донія). Однак від лютого–березня 1991 центр політ. ваги у Києві остаточно перемістився від ЦК КПУ до ВР, голова якої Л. Кравчук еволюціонував у бік прихильника розширення суверенітету УРСР, перетворення СРСР на конфедерацію незалеж. держав.

У цілому голодування у жовтні 1990 стало однією з найважливіших суспільно-політ. подій, які створювали передумови для майбут. проголошення незалежності України. Намет. містечко, встановлене тоді на площі Жовтневої Революції, стало прообразом для акцій «Україна без Кучми» (грудень 2000 – березень 2001) та для намет. табору під час «Помаранчевої революції» (листопад–грудень 2004).

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Доній Олесь. Студентська революція на граніті. К., 1995.

Бібліографічний опис:

Голодування студентів у Києві у жовтні 1990 / М. В. Стріха, В. А. Савченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-26522>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).